

RUNSAAS JUOMINEN NAISTEN POIKKEAVANA KÄYTTÄYTYMISENÄ

Enemmistö naisista juo melko vähän ja hillitysti. Runsaasti juovia naisia on heitäkin aina ollut, vaikkakin vähemmän kuin miehiä. Viime vuosikymmeninä alkoholin kulutuksen yleisesti noustessa on runsaasti juovien naisten määrä myös kasvanut. Eniten naiset juovat pääkaupunkiseudulla ja muissa suurissa kaupungeissa (Simpura & Lahti 1988).

Runsaasti juova nainen poikkeaa ympäristöstään kahdella tavalla. Naisten keskuudessa hän edustaa erilaisuutta: hänen elämäntyyliinsä sotii perinteistä naisten roolia vastaan. Mutta hän on poikkeava myös määrässä ympäristössään, jossa miehet ovat enemmistönä. Suurissa kaupungeissa on helpompaa kuin maaseudulla löytää seuraa, jossa kummankin kaltainen poikkeavuus lievenee ja jossa nainenkin sulautuu joukkoon.

Pääkaupunkiseudun runsaasti alkoholia käyttävien naisten keskuudessa tehtiin vuoden 1990 keväällä haastattelututkimus. Tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää naisten omaa kokemusta juomisestaan, siihen vaikuttavista tekijöistä ja tavoista vaikuttaa omiin tottumuksiinsa.

AINEISTO

Tutkimuksen aineisto koostuu kahdesta osasta. Ensimmäiseksi suoritettiin laaja koko pääkaupunkiseudun naispuoliselle väestölle suunnattu postikysely. Toinen osa aineistoa on 88:n suurkuluttajaksi luokitellun naisen

vapaamuotoinen teemahaastattelu.

Postikyselyssä kysyttiin vastaajan juomataivoista riskikulutusta mittaavan mittarin avulla (Saunders & Aasland 1987). Postikyselyn loppuun liitettiin erillinen sivu, jossa kysyttiin vastaajan suostumusta mahdolliseen jatko-haastatteluun. Mikäli vastaaja oli siihen halukas, hänen tuli kirjoittaa lomakkeelle kontaktiosoite tai puhelinnumero. Kaikista postikyselyyn vastanneista 34 prosenttia oli halukkaita jatko-haastatteluun. Halukkaiden ja kieltäytyneiden ikäjakaumat, sosiaalinen asema ja myös alkoholipistemäärän jakaumat olivat hyvin samanlaiset. Haastateltavien perusjoukko ei siis eroa muista postikyselyyn vastanneista olennaisesti.

Teemahaastatteluun pyydetty henkilöt olivat kaikki sellaisia, jotka käyttivät tai olivat aivan vähän aikaa sitten käyttäneet alkoholia selvästi runsaammin kuin pääkaupunkiseudulla asuvat naiset keskimäärin. Haastatteluja teki kolme henkilöä: Raija Ahtola, Iris Aaltonen ja Marja Holmila. Riskijuomisella tarkoitetaan tässä sellaista alkoholin käyttöä, joka käytetyllä mittarilla tuotti 10 pistettä tai enemmän mahdollisten pisteiden vaihdellussa 0:sta 40:een (riskirajoista tarkemmin ks. Saunders & Aasland 1987).

Postikyselyn vastaajista 63 prosentilla riskijuomista kuvaava pistemäärä jäi alle viiden, mikä tarkoittaa sitä, että heidän juomisensa on kohtuullista ja useimmiten täysin haitatonta. Yli 10 pistettä saaneita oli kaikista vastaajista 9 prosenttia ja yli 16 pistettä saaneita 3

prosenttia (Holmila 1992). John Saundersin ja Olaf Aaslandin mittaria ei ole vastaavalla tavalla aiemmin käytetty tutkimuksen välineenä. Oli erittäin myönteistä todeta, miten hyvin se toimi myös postikyselyn välineenä ja miten hyvin mittarin tuottama riskijuomista kuvaava pisteluku vastasi myöhemmin vapaa-muotoisessa haastattelussa saatua kuvaa. Kertaakaan ei käynyt niin, että pisteluku olisi ollut korkea, mutta haastateltava olisi itse ker-tonut juovansa vain vähän.

RUNSAAS JUOMINEN NAISTEN POIKKEAVANA KÄYTTÄYTYMISENÄ

Alkoholia runsaasti juova on eräänlaisessa valintatilanteessa: juomisesta on jo selviä haittoja ja tilanne saattaa kehittyä yhä huonommaksi. Vaihtoehtona on juomisen kontrolli tai raitistuminen. Pysyttely nykyisen juomisen tasolla, ilman että etenkin terveydelliset haitat lisääntyvät, on vaikeaa. Tutkimuksessa haastateltujen naisten puhetta voi tulkita heidän pyrkimyksensä selventää itselleen, mitä kohtuujuomisen tai alkoholisoitumisen kehityssuunnan valinta heille sisältää. Tätä voi kuvata joukkona tekijöitä, jotka on esitetty kuviossa 1. Toiset niistä auttavat kohti juomisen hallintaa ja toiset työntävät kohti lisääntyviä alkoholiongelmia.

NAISKANSALAISSUUS JA PERHEIDEOLOGIA KOHTUUJUOMISEEN KANNUSTAVINA TEKIJÖINÄ

Tekijöitä, jotka auttavat naisia kohti juomisen hallintaa ja pois riskijuomista ylläpitävästä elämäntavasta, ovat naisten kansalaisuutta säätelevä ideologia, sellainen työ ja perhe, jotka ovat yksilölle resurssi, epävirallinen kontrolli ja vielä yksilön oma juomisen sääte-ly, jota hoito saattaa tukea.

Naisten ja miesten välisiä suhteita sääntelevä perheideologia määrittää, että perhe on naisen keskeisin elämäntyön kenttä. Jos hän

on työssä, hän tekee työtä perheen hyvinvoinnin eteen ja sen ehdoilla. Naisten sosialisointi korostaa suuntautumista toisiin ihmisiin (esim. Miller 1986). Naiskansalaisuus, naisen laajempi kutsumus yhteiskunnassa, antaa arjesta, elämän perusasioista ja seuraavan sukupolven tulevaisuudesta naiselle suuremman vastuun kuin miehelle (Sulkunen 1987).

”Tää on kyllä väärin sanottu, jos ollaan tasa-arvoisia, niin tietenkin molemmilla on sama oikeus, mutta se on siinä, että jos naisetkin retkahtaa samanlaisiksi niin sitten ei tule yhtään mitään. Se menee koko yhteiskunta.”

(54-vuotias pankkitoimihenkilö, 17¹)

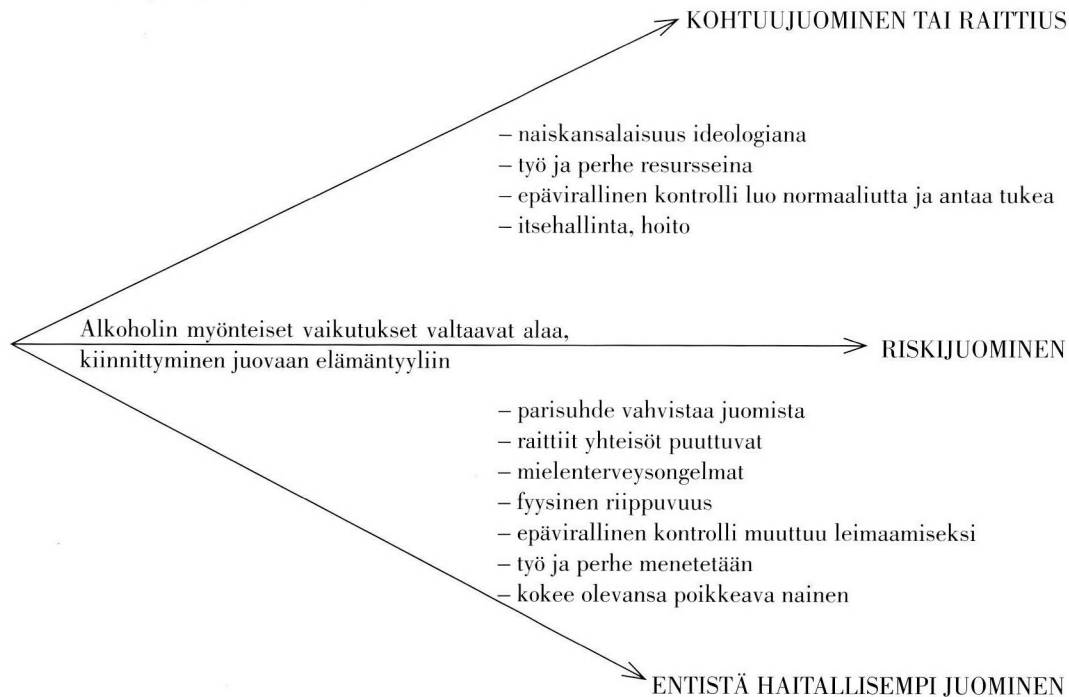
Kuitenkin naisten yhteiskunnallinen asema on heikompi kuin miesten, ja tämä epätasa-arvo heijastuu myös läheisimpiin naisten ja miesten välisiin suhteisiin. Nykyajan naiset niin kuin miehetkin elävät lisäksi nautintoa korostavassa yhteiskunnassa, jossa yksilöllinen rakkaus ja vapaus ovat keskeisiä miesten ja naisten välisiä suhteita määrittäviä tavoitteita (Jallinoja 1991). Naiskansalaisuuteen liittyvä vastuu arjesta heijastui lähes kaikkien haastateltujen puheessa. Taloudellinen säästäväisyys, huolehtiminen kodista ja etenkin lapsista jarruttavat naisten juomista erittäin paljon. Silloin kun ote on jo pitkälle menetetty, tulevat pienet symboliset tekijät, kuten kodin siisteys tai pullan tuoksu, tärkeiksi merkeiksi siitä, että naiskansalaisuus on sitenkin vielä tallessa.

”Kyllä mä teen, kyllä mä käyn kaupassa ja laitan ruokaa ja – mä oon intohimoinen ruuanlaittaja – ja sittä musta koti täytyy olla siisti. Mä en kärsi sitä että täällä on kissan karvoja kauheesti, kun mulla on kaks kissaa, niin mun pitää imuroida, ja tämmöstä. Että kyl mä niinku nää hoidan.”

(41-vuotias freelanceopettaja, 38)

Parisuhde esitettiin kaikella mahdollisella

¹Haastatellun iän ja ammatin perässä oleva luku on asianomaisen riskijuomista koskeva pistemäärä. Se voi vaihdella 0:sta 40:een, ja mitä suurempi luku, sitä haitallisemmasta alkoholin käytöstä on kyse.

tavalla juomiseen vaikuttavaksi. Se oli juomisen syy, siihen kannustava tekijä tai sitä estävä. Parisuhteen päättymisen oli myös voinut lisätä tai vähentää juomista. Äitiys sen sijaan vaikutti vain yhdellä tavalla: juomista hillitsevästi.

Kaikki ne haastattelemamme naiset, jotka lastensa syntymän aikaan olivat käyttäneet alkoholia, sanoivat lasten syntymällä olleen vaikutusta juomistapoihinsa. Myös suunnitellussa lasten hankkimista naiset ottivat tämän seikan huomioon. Lasten hankkimista saatetaan lykätä, jos raitistuminen tuntuu liian vaikealta.

”Mä haluaisin perheen ja mullahan on kauheen tiukat semmoset, että jos esimerkiksi oottaa vauvaa, niin ei ollenkaan alkoholia, tai jos on lapsi, niin sitten ei lotrata mitenkään niin. Mulla on kauhee tarve saada perhe. Mutta tiedän sen, että pakko mun on siihen syyhyn lopettaakin juominen. Mulla on semmonen tunne, että mä en ole jaksanut oikeen kaikkea tehdä yhtä aikaa.”

(31-vuotias atk-laskuttaja, 23)

Haastatellut olivat hyvin tietoisia juomisen ja lastenhoidon ristiriidoista ja pyrkivät sääntelemään juomista siten, että siitä ei olisi lapsille haittaa. Juomisen ja krapulan viemä aika perheen muulta yhdessäololta oli yksi ongelma, lapsen mahdollisesti oppima juomisen malli toinen. Äreys, väsymys ja vanhempien väliset riidat koettiin erityisen pahoiksi. Monilla oli itsellään kokemuksia ”lasisesta lapsuudesta” (Cork 1990), ja se tiedettiin tuskalliseksi. Juomisensa lopettaneet naiset korostivat sitä, että lapset olivat tärkein tekijä heidän raitistumiselleen. Lapset ovat raitistumisen syy, mutta myös raittiina pysymisen paras kannustin ja tuki.

Äidin rooliin tiivistyvät monet naisten käyttäytymistä sääntelevät yhteiskunnalliset normit. Lasten kärsimykset olivat naisille kipein asia. Naiset ovat myös erittäin tietoisia vastuustaan, ja lapset mainittiin raitistumisen tai juomiskontrollin suurimmaksi syyksi.

Huoli sikiövaurioista on ajoittain hallinnut

kaikkea keskustelua naisten alkoholin käytöstä. Ongelman painopiste ei kuitenkaan ole raskaudenaikaisessa alkoholin käytössä. Olennaisempi on se paljon pitempi aika, jolloin lapsi tarvitsee hoitoa (vrt. Orford & Velleman 1991). Lastenhoidossa kuluvat vuodet ovat suuri osa naisen omasta aikuiselämästä. Elämä on silloin tavanomaisempaa, on vaikeampaa motivoitua olemaan juomatta, ja raittiuden tarvekaan ei ole yhtä selkeä kuin raskauden ja imetyksen aikana. Tilannetta mutkistaa se, että usein lapsen isäkin juo paljon, ehkä vielä enemmän kuin äiti.

Yksi ulottuvuus perhe-elämän tarkastelussa on naisen taloudellinen itsenäisyys, josta on nykyisin tullut suomalaiselle naiselle normi. Perheen hyvinvointi oli aiemminkin naisten työn päämäärä. Viime vuosikymmenet ovat tuoneet tähän lisävaateen: naisen on myös tultava toimeen omillaan ja elätettävä itsensä. Tämä normi ei kuitenkaan ole vähentänyt hänen vastuutaan perheestä. Joillekin elämässä huonosti menestyville miehille on naisten itsenäisyys merkinnyt myös kissanpäiviä: elättäjä on löytynyt rakkauden tai väkivallan keinoin ainakin joksikin aikaa. Kaikenpuolista itsellisyttä voi pitää myös naisten ideologisena taakkana, jonkinlaisena orjuuttamisen muotona, johon useimmat naiset kuitenkin ylpeillen alistuvat. Runsaasti alkoholia käyttävät naiset ovat erityisen mielenkiintoinen ryhmä siksi, että samalla kun heillä hyvin pitkälle on samat tehtävät ja asema kuin naisten enemmistöllä perheen koossa pitäjinä, he myös rikkovat perhejärjestelmän normeja omalla juomisellaan. He eivät aina kykene hoitamaan asioitaan, ja osa karttaa sitkeästi arjen tylsyyttä. Yhteiskunnalla ei juuri ole varaa näiden naisten ymmärtämiseen, sillä kuka sitten hoitaisi lapset ja koko päälle vyöryvän arjen loputtomuuden?

EPÄVIRALLINEN KONTROLLI JA JUOMISEN HALLINTA

Muiden ihmisten harjoittama lähikontrolli

kohdistuu eniten niihin, joiden juominen on keskimääräistä runsaampaa. Läheisten ihmisten kontrolli on tyypillisesti sukupuolisdonnaista siten, että naiset ovat huomattavasti useammin kontrolloijia, miehet taas kontrollin kohteita (Holmila 1988), mutta myös runsaasti juoviin naisiin kohdistuu ympäristöstä painostusta juomisen rajoittamiseen (Room & Greenfield & Weisner 1992). Tämän tuen lähteenä voivat olla miehet, mutta myös toiset naiset, etenkin sukulaiset.

Puoliso tai kumppani on siinä mielessä erityinen juomiskontrollin lähde, että hän on usein myös pääasiallinen juomisseuralainen. Siten puolison juomistavat vaikuttavat olennaisesti siihen, missä määrin hän haluaa vaikuttaa toisen käyttäytymiseen ja miten hänen pyrkimyksensä otetaan vastaan.

Vain 18 prosenttia postikyselyyn vastanneista runsaasti juovista (yli 10 alkoholipistettä) naisista käytti alkoholia enemmän kuin puoliso tai kumppani. Lähes puolet joi vähemmän kuin puoliso tai kumppani. Naiset myös hyvin yleisesti jakoivat juomistilanteet kumppaninsa kanssa. Vain 12 prosenttia sanoi, että he useimmiten joivat erossa puolisoaan, ja puolet vastaajista joi pääasiassa yhdessä hänen kanssaan. Kontrollin puuttuminen saattaa siis heijastaa kumppanin tyytyväisyyttä tilanteeseen: kun nainen juo yhdessä miehen kanssa ja astetta hillitymmin, ei tällä ole valittamista.

Jos nainen juo enemmän kuin puolisonsa ja käyttää alkoholia pääasiassa erossa toisesta, on rajoittaminen erityisen yleistä. Rajoiksi muodostuvat helposti puolison oman juomisen määrä: niin kauan kuin nainen juo miestänsä vähemmän ja pääasiassa tämän seurassa, ei mies välttämättä puutu naisen juomiseen. Kuitenkin tällaisissakin tapauksissa melkoinen osa (43 % ja 36 %) yli 10 alkoholipistettä saaneista naisista kertoi, että mies oli pyrkinyt rajoittamaan hänen juomistaan. Myös muut kuin puoliso tai kumppani olivat pyrkineet rajoittamaan naisten juomista. Tämä ei kuitenkaan ollut aivan yhtä yleistä kuin puolison rajoittelu.

Toisten rajoittamispyrkimyksillä ja vastaajan omalla huolestuneisuudella oli selvä yhteys. Mitä useammin vastaaja oli kokenut juovansa enemmän kuin itse asiassa halusi, sitä useammin puoliso tai joku muu oli pyrkinyt rajoittamaan hänen juomistaan.

Vastaajien näkemys oman juomisensa liiallisuudesta ei siis juuri poikennut ympäristön käsityksistä. Tämä merkinnee sitä, että toisten huoli koettiin oikeutetuksi, vaikka se käytännössä herättikin monenlaisia tunteita.

Lasten ja vanhempien vaikutus toimii usein syllisydentunnon herättämisen kautta. Lasten ei tarvitse sanoa paljoakaan, kun äidit vaistoavat heidän kielteisyytensä.

”Kun minä näin lasten silmistä, että nyt ne huomaa jotakin, niin täytyi heti ottaa enempi, koska se moraalinen krapula rupes tuleen jo siinä vaiheessa. Mun täytyi niin kuin sitä – – kun se oli vielä nousussa.”

(41-vuotias varastotyöntekijä, 17)

”Ne vaan näytti, että ne ei tykkää siitä. Eihän ne nyt sanonut mitään. – – Tyttö aina sanoi, että sä tuut niin tyhmäks. – – Poika sanoi, että sä oot ihan niinku vastakohta sille olemiselle, kuin mä oon selvin päin. Että se on liian suuri vastakohta, tai jotenkin sillai. Että se jotenkin muuttaa mua niin paljon.”

(57-vuotias siivoaja, 15)

Omien vanhempien moitteet aiheuttavat samalla tavalla syllisyyttä. Haastateltavien tunteet olivat tässä kohden kuitenkin usein hyvin ristiriitaisia, sillä vanhemmilla itsellään oli monesti syytä tuntea syllisyyttä omasta juomisestaan ja sen vaikutuksista haastateltavaan ja hänen juomiseensa.

”Mun isä aina pitää mulle saarnoja, että hän tietää, mitä se on jos juo. Ja mun isä on niin kuin ihan superhuolissaan, musta on ihan syytäkin. Onneks se ei tiedä, miten huolissaan pitäis olla.”

– Vaikuttaaks ne sinuun mitenkään?

”Ei, mulle tulee semmonen olo, että ei nyt puhuta siitä. Semmonen että joo, joo, joo, ei oo syytä, ei mitään.”

(31-vuotias atk-laskuttaja, 23)

”Koska mun isäkin on alkoholisti, niin hän sitten

syllisti mua vielä siinä päälle. Että voi hirveetä, tää on siis ihan kauheeta, että ei hän olisi halunnut, että teistä tulee tällasia, siis samanlaisia kuin hän.”

(35-vuotias kassanhoitaja, 15)

Moraalisääntöihin vetoaminen tarkoittaa lähes yksinomaan yrityksiä muistuttaa naiselle hänen velvollisuudestaan äitinä. Muistuttajina ovat perheenjäsenet, puoliso, lapset ja vanhemmat.

”Ehkä se vaikuttaa, että kun mulla on krapulapäivä, niin mun mies menee tyttären kanssa uimaan tai tekee jotain, ihan sen takia, että se ei halua nähdä kun minä koisaan siellä. Voi olla, että jos mulla ei olisi mun miestä ja mun lasta, niin voi olla, että mä joisin enemmän.”

(28-vuotias matkatoimistonhoitaja, 19)

Miesystävät tai aviomiehet olivat pyrkineet estämään haastateltavaa lähtemästä ulos. Yleensä kyseessä oli tilanne, jossa haastateltava olisi lähtenyt ulos yksin, ilman miestä. Eräät miehet olivat myös suhtautuneet kielteisesti siihen, että haastateltava joi yksin kotona. Juomisen pitäisi olla yhteistä.

”Meillä on ollut riitaa minun juomisestani, jos olen juonut jonkun muun kuin miehni seurassa.”

(47-vuotias toimittaja, nyt raitis)

Ystävät joskus rajoittavat naisten juomista kieltäytymällä juomasta hankalan henkilön kanssa tai sulkemalla hänet pois ystäväpiiristä.

”Itse asiassa meidän tuttavapiiriin kuuluu yksi ainoa tyttö, jolla on selkeä ongelma, tai joka pakenee ongelmia tähän ongelmaan. Siitä me ollaan joskus puhuttu, että miten tätä tyttöä voisi jotenkin auttaa, mutta luulen, että kaikilla muilla se alkoholinkäytökkin on suunnilleen samalla tasolla. Siis seura ei hyväksy sitä, että joku rupee sikailemaan ja herättämään huomiota. Se äkkiä hylkii, eikä häntä pyydetä mukaan toisen kerran.”

(38-vuotias mainostoimistonjohtaja, 15)

Aina ei juomisen kontrolli ole ystävällistä ja juojan parhaaksi tarkoitettua. Yhteiskunta,

työnantajat ja tuntemattomat kaupunkilaiset olivat olleet tällaisen uhan lähteinä. Mutta myös puolisoilla on mahdollisuus uhata erilaisin keinoin. Juojaa kohtaa uhka työpaikan, lasten huoltajuuden tai asunnon menetyksensä tai uhka joutua fyysisen väkivallan uhriksi joko kadulla tai kotona.

”Kaksi kertaako mä oon saanu lopputilin, mutt mä oon ollukin niin monissa paikoissa. Ihan alkoholin takia oon saanu lopputilin. Muuten mä oon itte aina ottanut, ei mulla oo ollu hankaluuksia sen takia.”
(57-vuotias siivooja, 15)

– Mihin asiaan liittyi tämä väärä vala, mikä sua vastaan esitettiin siellä avioero-oikeudessa?

”Mun alkoholikäyttöön. Hän veti sen esille. -- Isä käytti paljon enemmän varmasti, mutta hän halusi ne lapset.”
(42-vuotias siivooja, 23)

Lähiympäristön kontrollipyrkimykset olivat synnyttäneet vastaajissa monenlaisia tunteita ja ajatuksia. Ne vaihtelivat suuremman huolenpidon toiveesta kritiikkiin ja vastarintaan. Ne naiset, jotka eivät uskoneet selviävänsä yksin, toivoivat suurempaa lähiympäristön puuttumista. Yleensä tällainen toive kohdistui aviopuolisoon.

”Ei niitä ole kiinnostanut niin paljon että ne olis jaksanut kuunnella. Mä oon ihmetelly että mikä näissä muissa naisissa on, että miehet jaksaa uhrautua niitten eteen niin paljon. Ei mulla oo sellasta miessuhdetta ollu, että ne olis niin paljon välittänyt musta, että ne olis jaksanut perehtyä mun ongelmiin.”
(27-vuotias kokki/kylmäkkö, 22)

”Poikakaveri sanoo, että miks me ei muuteta yhteen, saisit mennä niin paljon kun haluaisit. Mä en halua sellasta. Se kuulostaa musta aivan järkyttävältä, mulle tulee aina semmonen, että ei, mä en kestä. Mä toivoisin että se ihminen sanoisi, että nyt toi on loppu! Mutta just se, että 'tee mitä haluat'. Tai 'mene vaan, minä tulen hakemaan autolla'.”
(31-vuotias atk-laskuttaja, 23)

Kontrollin hyväksynnän syynä saattoi olla myös empatia, tilanteen näkeminen kontrolloijan silmin. Erityisesti lasten, ja joskus myös puolison, rajoitusyritykset herättivät

tällaisia tunteita. Muutamat naiset olivat kehittäneet vastavuoroisen avunannon järjestelmän puolisonsa kanssa. Tällöin rajoittaminen oli hyväksyttävää, sillä se oli molemminpuolista ja palveli molempien etua.

”Esimerkiksi poika saattaa sanoa minulle kun hän lähtee kavereittensa tai serkkujensa luokse yöksi, että et mene sitten ryypäämään. Ja silloin tulee aina semmonen tunne, että ei, onko se -- tarviiko mun todella mennä, että miksi mä menen. Mutta kuitenkin sitä sitten haluaa tavata ihmisiä ja käydä muuallakin kuin kotona.”
(35-vuotias kassanhoitaja, 15)

”On hakenut. Tullu hakemaan ja taksilla tuonu kotiin. -- Paikat tietää suurin piirtein, tulee ja hakee kotiin. Enkä mä pistä vastaan. Kyllä mä lähdän. -- Ihan kivaa se on. Mä tykkään että se hakee veks, että se juominen ei jatku. Hävettää. Se sanoo että nyt Liisa lähetään, ja sitten sitä lähetään [nauraa].”
(42-vuotias siivooja, 23)

Ristiriitaisia tunteita haastatelluissa herätti sellainen kontrolli, joka rajoittaa yksilön vapautta liikkua tai pääsyä joihinkin julkisiin tiloihin. Naisilla oli kokemuksia tällaisesta rajoittamisesta niin kotona, työssä kuin julkisilla paikoillakin, ja vaikka he osittain saattoivat ymmärtää valvonnan tai esteiden syyt, niihin ei voinut suhtautua pelkästään myönteisesti. Haastateltavat olivat myös sitä mieltä, että juoviin naisiin ja miehiin ei suhtauduta tasa-arvoisesti ja että tämä on väärin. Puolison kontrolli oli aiheuttanut ristiriitaista suhtautumista, mikäli synnä näytti olevan puolison halu pitää vastaaja ”hiljaa ja kiltisti” oman mukavuutensa nimissä tai välttää taustalla olevien ongelmien selvittelyä, johon nainen halusi uppoutua.

”No ei nyt oikeestaan se alkoholikäyttö ole se ongelma, vaan se että meillä tulee niitä riitoja just silloin. Ei se humalassa olo niin ärsytä, mä osaan olla ihan hauskakin, mutta jos se menee siihen pisteeseen, että tulee kinaa. Ei juomisesta vaan jälkiseurauksista. Hän on sanonut että hän ei oikein uskalla lähteä mun kanssa mihkään, kun ei tiedä mitä tapahtuu.”
(26-vuotias avustava lakimies, 19)

Haastateltujen työmoraali oli korkea: he jäivät tuskin koskaan krapulan tai juomisen vuoksi pois työstä. On luonnollista mennä työhön joka päivä, oli kunto mikä tahansa. Työntantajalla on myös oikeus vaatia, että poissaoloja ei tule. Työ on hyvin tärkeä juomisen kontrollin lähde.

JUOMISEN ITSESÄÄTELY: KEINOT JA MOTIVOITUMINEN

Ulkopuolisten huomautukset ja tuki ovat tärkeitä tekijöitä juomisen kululle, mutta ratkaisevinta on tietysti yksilön oma toiminta. Tutkimuksessa haastatellut pohtivat monella tavalla omaa suhdettaan juomiseen ja keinoja hallita sitä. Itse haastattelutilanne voidaan nähdä ”ääneen ajattelemisen” tilanteena, jossa yksilö käyttää hyväkseen järjestettyä mahdollisuutta täsmentää itselleen omia ajatuksiinsa ja tavoitteitaan.

Juomisen itsesääteily ei ole selvästi erotettavissa ympäristön vaikutuksesta. Sisäisen ja ulkoisen kontrollin välillä on jatkuva vuorovaikutus. Vuorovaikutus ei kuitenkaan ole yksinkertainen, eivätkä ulkoiset vaikutteet aina aiheuta samanlaista tulosta yksilön omiin pyrkimyksiin. Useat suurkuluttajille tarkoitetut hoito-ohjelmat painottavat juomisen omaehtoista seurantaa ja itsehallintaa (Koski-Jännes 1991).

Haastatteluaineiston analyysissä itsesäätelyn tarkastelu painottuu muutosprosessin ensimmäiseen ja toiseen vaiheeseen: motivoitumiseen ja itse toiminnan vaiheeseen. Useat olivat pohtineet juomisensa haitallisuutta ja mahdollista muutosta. Monilla oli myös kokemuksia, onnistuneita ja epäonnistuneita, juomisen rajoittamisesta omin säätelytoimin. Kolmas vaihe on sitten vakiintumisen ja muutoksen pysyväksi saattamisen vaihe (Klingemann 1991), mutta siitä ei tässä tutkimuksessa saatu tietoja.

Voidaan ajatella, että koetun ongelman tyyppi on yhteydessä juomisen säätelyn keinoon. Aineistoa luokiteltiin sen mukaan, mitä

ongelmia vastaaja koki juomisestaan olleen, ja nämä tiedot yhdistettiin tietoihin hänen käyttämistään keinoista muutoksen aikaansaamiseksi.

Useimmin mainitut ongelmat olivat alkoholin vaikutus terveyteen (75 mainintaa), työsuorituksiin (56 mainintaa) ja käyttäytymiseen muiden ihmisten seurassa (50 mainintaa). Taloudelliset ongelmat (19 mainintaa) ja pelko riippuvuudesta (19 mainintaa) tulivat myös melko usein esille, mutta kuitenkin selvästi harvemmin.

Keinoista tavallisin oli juomisen rajoittaminen (135 mainintaa): päätös lähteä ulos entistä harvemmin, kotiin ostettujen juomien määrän vähentäminen ja juomisrytmin seuraaminen juomistilanteessa. Jotkut olivat pyrkinet systemaattisesti seuraamaan kuluttamansa alkoholin määriä. Eräät olivat oppineet tunnistamaan, milloin he juodessaan siirtyivät kontrolloidusta tilanteesta kontrolloimattomaan. Monien ongelmien ratkaisuksi ei ollut löytynyt mitään keinoja (66 mainintaa). Täydellinen elämänmuutos mainittiin usein välttämättömäksi (34 mainintaa). Tällä tarkoitettiin täysraittiutta ainakin joksikin aikaa, avioeroa, asunnon tai työpaikan muutosta tai uusin ajankäyttötapojen omaksumista.

Käytetyt keinot näyttivät todella olevan yhteydessä ongelman tyyppiin. Työhön liittyvät ongelmat oli kaikkein selvimmän hahmotettu itsekurin ongelmiksi. Huono käytös ja rahavaikeudet olivat selvimmän muista ongelmista poikkeavia siinä, että niihin ei näyttänyt itsekontrolli auttavan yhtä usein kuin terveyteen ja työhön liittyviin ongelmiin. Ne liittyivät mainintoihin täydellisestä elämänmuutoksesta, käytösongelmat myös mainintoihin hoitopalveluiden käytöstä. Huono käytös poikkesi myös muista ongelmista siten, että siihen ei useinkaan liittynyt mainintaa minkäänlaisten keinojen käytöstä vaan että ongelma koettiin ratkaisemattomaksi. Hoito liittyi, niin kuin olettaa saattaa, muita ongelmia useammin pelkoon alkoholiriippuvuudesta.

Näitä eroja voisi tulkita siten, että työhön ja terveyteen liittyvät ongelmat koetaan kaik-

kein helpoimmin hoidettaviksi: kysymys on ennen kaikkea itsekurista ja -kontrollista. Sen sijaan juomiseen liittyvä velkaantuminen, käytösnormien rikkominen ja alkoholiriippuvuuden uhka olivat jo vaikeammin korjattavissa. Niiden kohdalla ehdotettiin suhteellisen usein hoitoa tai elämäntavan kokonaismuutosta.

Toisaalta näitä eroja voi tulkita paitsi vaikeusasteina myös normaalisuuden kokemisen näkökulmasta. Työsuorituksen aleneminen tai terveyden heikkeneminen ei ehkä ole niin selvä merkki poikkeavuudesta kuin humalassa ”mokaaminen” tai riippuvaksi tunnustautuminen. Kaikkihan joskus ovat krapulassa tai muuten tekevät työnsä huonosti, kaikillaahan on jonkinlaisia terveysongelmia. Mutta julkinen kasvojen menetys juomisen vuoksi tekee siitä välittömästi laajamerkityksisemmän asian. Kun ympäristö on havainnut ongelman, siitä tulee koko olemista leimaavaa poikkeavuutta, ja yksilön usko pelkästään juomisen hallinnan merkitykseen laskee. Hän tietää tarvitsevänsä joko syvemmältä vaikuttavista keinoista tai muutosta ihmissuhteissa.

IHMISUHTEET JA JUOMISEN LISÄÄNTYMINEN ENTISESTÄÄN

Tekijöitä, jotka työntävät naisia kohti alkoholisoitumista ja juomisen hallinnan menettämistä, ovat sellainen parisuhde, joka kannustaa juomaan, ystävien, työtovereitten ja sukulaisten juominen, mielenterveyden ongelmat, yhteisön naiselle antama leima, työn ja perheen menetykset, poikkeavan identiteetin omaksuminen ja fyysinen riippuvuus alkoholista.

Usein esille tullut juomista ruokkiva asia oli ympäristön yleinen märkyys. Kaikki juovat, ja ystävyysuhteisiin ja parisuhteisiin kuuluu olennaisena osana alkoholin käyttö. Juominen on normaalia.

”Ihmiset ei enää koteihinsa kutsu ihmisiä, vaan yleensä mennään tapaamaan ravintolaan ja siellä

käytetään alkoholia.”

(55-vuotias studiopäällikkö, 17)

”Meidän työyhteisössä se oli jotenkin niin – normaalia, niin hyväksyttyä ja normaalia, siellä oli hyvin ronskit juomatavat.”

(32-vuotias puutarhuri, nyt raitis)

Märkä ympäristö kiertyy naisella usein mies-suhteen ympärille. Tässä suhteessa naisten ja miesten elämä on toisenlaista: monilla runsaasti juovilla miehillä on raitis nainen ja koti. Harvalla runsaasti alkoholia käyttävällä naisella on tällainen lepopaikka. Alkoholi on läsnä alati; tietysti tästäkin on poikkeuksia.

Naiset suuntautuvat toisiin ihmisiin ja identifioituvat heidän tarpeisiinsa voimakkaammin kuin miehet, mikä synnyttää tilanteen, jossa naisesta saattaa parisuhteessa tulla antaja ja miehestä ottaja vastavuoroisuuden sijaan. Alkoholisoituminen tekee miehestä usein hyväksikäyttäjän, emotionaalisesti ja taloudellisesti. Runsaasti juovasta naisesta taas tulee parisuhdemarkkinoiden logiikan mukaan todennäköisemmin runsaasti juovan miehen kuin raittiin miehen partneri (vrt. Holmila 1988).

”Jos mä ite käyn töissä ja jos toinen vaan linttaa eikä tuo ollenkaan omaa kortea kekoon, niin kyllä se vähän tekee ristiriitaseksi. – Kyllä minä olisin vielä sitä katsonut jos se olisi edes tehnyt kotityöt, mutta kun ei voinut koskaan luottaa, hakeeko lapset tarhasta, eikä tehnyt mitään.”

(45-vuotias tarjoilija, 11)

Puolisoiden juomisen välillä on vahva yhteys (Dahlgren 1979). Ponnistautuminen eroon on kuitenkin usein naisen raitistumisen tai hallitun juomisen edellytys (Wilsnack & al. 1991). Tässä haastatelluilla naisilla oli lähes puolella kokemuksia alkoholia liiallisesti käyttävän miehen kanssa elämisestä. Osa eli edelleen sellaisessa suhteessa, osa oli eronnut.

Miehen juomisen vaikutus naisen juomiseen ei ole mitenkään yksiselitteinen. Märän suhteen loppuminen ei välttämättä pysäytä juomista. Miehen juoppous voi kyllä lisätä naisen juomista, mutta se voi yhtä hyvin olla

juomisen este, sillä nainen voi paremmin nauttia alkoholista silloin, kun hänen ei tarvitse pelätä toisen takia.

”Aikasemmin mä syytin sitä, että minä elin sellaisessa suhteessa, missä käytettiin paljon, mutta nyt mä oon huomannu, että sehän jäikin mulle se levy päälle.”

(31-vuotias atk-laskuttaja, 23)

”Hänen [nykyinen miesystävä] kanssaan mä oon sitten enempi uskaltanu ottaakin, kun ei tarvi sillä tavalla niinku jännittää.”

(54-vuotias pankkitoimihenkilö, 17)

Vaikeudet suhteessa tai ero ovat saattaneet johtaa villiin menoon tai syvään masennukseen, mutta joka tapauksessa juomiseen.

”Kun mä erosin niin sen yhden vuoden mä todella menin ja otin ja maistoin, kun sanotaan että tulee villi vuosi, kokeilunhalut.”

(41-vuotias vanhustyön hoitaja, 17)

”Mulla on elämässä ollut kaksi tai oikeastaan kolmekin semmosta niinku tosi kovaa, semmosta kun mä oon juonu sairaalakuuntoon. Ne on kaikki kyllä lähteny, että siinä on ollu muita juttuja, mutta se kovin on ollut ylivoimaisen vaikea ihmissuhde.”

(27-vuotias toimittaja, 18)

Puolison juomisen liittyminen naisen omaan juomiseen ei siis ole mikään mekaaninen yhteys, vaan sitä on tarkasteltava pidemmän kehityksen ja koko elämäntarinan kautta.

Alkoholin tuottamissa haitoissa yksi tärkeä seikka olivat perheriidat. Haastateltavien kuvaukset juomiseen liittyvästä riitelystä koskivat usein välien selvittelyjä puolison tai partnerin kanssa. Riita saattaa johtua jostain muusta asiasta, mutta humalaisuus pahentaa käytöstä ja vähentää kykyä kontrolloida sanoja ja käytöstä. Usein myös juominen sinänsä on riidan syy. Haastatelluista sangen monilla (40 %:lla) oli kokemuksia parisuhteeseen liittyvästä fyysisestä väkivallasta. Useimmissa tapauksissa väkivallan aiheuttaja oli ollut oma mies tai partneri. Tuntemattomien väkivallanteko oli useimmiten ollut raiskaus.

Systeemiteoreettinen, puhtaasti perheen sisällä pysyttelevä tapa tarkastella perhettä

tuottaa kuvan, jossa fyysinen väkivalta on parin kommunikaatiovaikeuksien tuotos. Naisen tapa reagoida väkivaltaan tai sillä uhkaamiseen nähdään osasyynä miehen käyttäytymiseen. Tämä ajattelutapa johtaa helposti sofistikoituneeseen ”uhri on syyllinen” -ajatteluun (Cheal 1991). Fyysisen väkivallan taustana ei kuitenkaan aina ole tunne-elämän kiipeys tai kommunikoinnin vaikeus. Joissakin tapauksissa mies käyttää fyysisistä ylivoimaansa yksinkertaisesti viedäkseen läpi oman tahtonsa ja pakottaakseen naisen taipumaan. Malli tähän voi juontua nuorten miesten ryhmistä tai isän ja pojan suhteesta yhtä hyvin kuin parisuhteen sisäisistä prosesseista. Fyysinen väkivalta parisuhteessa sisältää siten aina naisten alistamisen mahdollisuuden. Nekin haastateltavat, jotka tavallaan ymmärsivät miesten motiiveja, tulkitsivat väkivallan vallan käytöksi. Sen tavoitteena on pohjimmitaan toisen pakottaminen omaan tahtoonsa, omaan tilanteen tulkintaan tai suunnitelmiin.

”Se oli kaiketi se, että jos yritti ylittää toisen tahdon tai tehdä omin päinsä jotain, kun hän oli kingi. Kaikki piti mennä jetsulleen niin kun hän haluu.”

(49-vuotias toimittaja, 40)

”Mutta siinä minä en koe olevani tasa-arvoinen, koska mies on fyysisesti voimakkaampi kuin minä, vaikka minä olisin henkisesti.”

(30-vuotias atk-tallentaja, 24)

Väkivallan uhriksi joutuva nainen ei helposti saa tukea mistään. Väkivallasta tulee hänelle helposti häpeän aihe, asia jota on muilta salattava. Vastarinta tai pelastautuminen jatkuvalta väkivallalta perustuu itsekontrolliin: ei saa pelätä eikä saa suuttua. Naisen oma alkoholin käyttö lisää häpeää ja syyllisyyttä sekä heikentää naisen mahdollisuuksia suojautua miehen raivolta.

”Ja mikä siinä oli – näin kun jälkeen päin arvioi, niin suorastaan hölmöä, se mahdoton meikin määrä, jota laittoi turvoksissa ja mustana olevan silmän ympärille, että muka kukaan ei olisi huomannut

mitään. Työkaveritkin oli fiksuja kanssa, ne ei ollu huomaavinaan. Mutta kyllähän jokaisen ensimmäinen katse jo paljasti, että juu ne on huomannu. Mutta että se vaikeneminen siitä asiasta, niin tuota se on aika jännä ilmiö.”

(43-vuotias ay-toimitsija, 15)

”Että siinä vaan täytyy olla hirveän rohkea. Että ihminen, jolla on huono itsetunto, ei pysty olemaan rohkea sellasessa tilanteessa, ja se sellanen ihminen useimmiten selviää, joka on vaan rohkea. – Sitä pitää vaan seistä selkää suorana ja sanoo ihan tismalleen, mitä aattelee, ei saa nöyristellä eikä hyökätä eikä semmosta. Pitää niin kuin lujasti seistä sen oman asian takana. Olla vaan hirveen rohkea, niin ei toinen kehtaa lyödä. Niin sitten se menikin ohi.”

(42-vuotias osastosihteeri, 15)

Väkivalta, mustasukkaisuus ja juominen liittyvät helposti yhteen. Mustasukkaisuutta voi käyttää perusteluna juomiselle, ja juomisella voi yrittää kostaa toisen tuottamat kärsimykset. Pahimmillaan rypiskelevä elämäntyylä ja parisuhteen ongelmat johtavat sadistiseen ja väkivaltaiseen kierteeseen, josta on vaikea ponnistella ulos.

”Se tyttö aina näki tän meidän väkivallan. Se oli monta kertaa, että meitä oli kolme paikalla. Oli mussakin sellasta, että mä saatoin ottaa sitä kynsilä kiinni hiuksista, koska mä tulin niin mustasukkaiseks. – Kun se mun avomies ei koskaan tullu kotiin, mä tiesin että ne oli yhdessä jossain, niin mä join todella siihen unohtamiseen. Tai tää tyttö pyys meitä luokseen, ja mun mies aina, että totta kai me mennään, että sehän on hänelle kuin sisko. Niin mä lähdin, jos otettiin alkoholia niin paljon mukaan, että varmasti sammuin.”

(31-vuotias atk-laskuttaja, 23)

SOSIAALINEN STIGMA JUOMISTA LISÄÄVÄNÄ TEKIJÄNÄ

Sosiaalinen leimautuminen juopoksi naiseksi on häpeä, jonka jokainen mielellään välttäisi. Leimautuminen on nähtävä prosessiksi, jossa ympäristön suhtautuminen ja yksilön oma minäkuva vähitellen muuttuvat.

Samoin kuin juomisen lopettaminen, voidaan juomisen lisääntyminenkin nähdä vai-

heittaisena prosessina, jonka aikana yksilö tekee valintoja ja käy ympäristönsä kanssa ”neuvotteluja” identiteettinsä muutoksista. Nämä ”neuvottelut” tapahtuvat myös yksilön sisällä hänen arvioidessaan omaa tilannettaan. Todetessaan elävänsä enemmistöstä eroavalla tavalla yksilö kohtaa kysymyksen poikkeavuuden merkityksestä omalle elämälleen, tavalle, jolla muut tulevat häneen reagoimaan. Hän on tietoinen kuvasta, joka hänestä muiden mielissä syntyy, ja tätä kautta hänen oma identiteettinsä muuttuu. Identiteetti ei välttämättä muodostu ympäristön käsitusten peilikuvaksi, mutta jollakin lailla se sitä kuitenkin heijastaa. Valtaosa minäkuvan muuttumisesta tapahtuu tunnetasolla.

Joskus poikkeavuuden tiedostaminen saattaa havahduttaa raitistumaan. Siirtyminen yhä runsaampaan juomiseen tapahtuu kuitenkin usein lähes huomaamatta, ja vaikka yksilö huomaisi ylittäneensä yhä uusia rajoja, hän saattaa sisukkaasti kieltäytyä miettimästä asiaa hetkeäkään. Silti hänen tajunnassaan saattaa tapahtua minäkuvan tunnetasoista uudelleen määrittelyä, jonka pontimena on oman elämäntavan poikkeavuus.

Juovaan naiseen liittyvä stigmatisoiva kuva ei ole vain miesten tai kohtuullisesti juovien naisten mielissä, vaan näyttää väijyvän myös runsaasti juovien naisten omissakin mielissä. Nuorten naisten humalaisesta hölmöilystä saatetaan joissain olosuhteissa onnistua kertomaan huvittava tarina, samalla tavalla kuin miesten humalasta. Tällaisen kuvan luominen omasta juomisesta on kuitenkin poikkeus säännöstä, ja silloinkin se heijastaa ehkä enemmän miehisen ympäristön vaikutusta kuin naisille tyypillisiä tapoja.

”Tietysti se onkin, jos nainen on oikein hirvittävä, oikein rääväsuu, kamala katsottava, kun se oikeen kännissä. Kyllä mäkin oon joskus kattonut, että yök, kauheeta, onks mäkin tollanen. Ettei ole mikään ihme, että suhtaudutaan paheksuvasti. Nainen on siis paljon kamalampi kun mies, tai ehkä se johtuu siitä, että miesten kohdalla on tottunut, että ne on kännissä. Mutta kyllä nainenkin aika hirvit-

tävältä näyttää. Silmät seisoo ja hyvä kun pystyssä pysyy ja kauheesti huutaa.”

(27-vuotias myyntisihteeri, 21)

Naisten poikkeavuutta käsittelevät mielikuvat voidaan ryhmittää kolmeen ryhmään. Ensimmäkin on olemassa noidan, pahan naisen, mielikuva. Toisena on huoran melko monimutkainen ja ristiriitainen mielikuva tai mielikuvien rykelmä. Kolmanneksi poikkeavat naiset kuvataan usein epänaissellisina, maskuliinisina naisina (Heidensohn 1985). Näiden poikkeavuutta kuvaavien mielikuvien joukkoon voisi neljänneksi lisätä sairaan naisen mielikuvan. Onhan sanottu, että nainen mielletään helpommin sairaaksi kuin pahaksi. Hänen paikkansa onkin mieluummin sairaalassa kuin vankilassa. Naisten kapina sammutetaan hoitamalla heidän terveyttään.

Haastatellut naiset olivat yleisesti sisäistäneet juomisen yhteyden pahan naisen, maskuliinisen naisen ja sairaan naisen mielikuviiin. Huoran tai seksuaalisesti holtittoman naisen mielikuva sen sijaan koettiin yleensä ulkoa tulevaksi, eikä sitä sellaisenaan pidetty todellisuutta vastaavana.

YHTEENVETO

Alkoholin riskikäyttäjät ovat eräänlaisessa vaaratilanteessa: joko heidän juomisensa kehittyi kohti yhä suurempia ongelmia tai sitten se onnistutaan pysyttämään siedettävissä rajoissa. Pitkään jatkuessaan sosiaalisesti hyväksytykin runsas juominen alkaa tuottaa terveydellisiä ongelmia. Naisten elämässä on useita tekijöitä, jotka työntävät heitä enemmän kuin miehiä kohti kohtuujoomista ja juomisen hallintaa. Näitä ovat naisten elämää säätelevä ideologia ja heidän roolinsa yhteiskunnassa. Tämän erityisen naiskansalaisuu-

den ydin on äitiys, yksityinen tai yhteiskunnallinen. Naisiin kohdistuu voimakkaita odotuksia siitä, että he pystyvät pitämään itsensä kurissa ja elämään ”järkevästi”. Naisen juopotteluun liittyy helposti voimakas häpeän tunne. Juomiseen kannustavia mielikuvia on naisilla vähemmän kuin miehillä, joiden humala koetaan usein sympaattiseksi.

Samat tekijät, jotka pitävät naisten enemmistön pois viinatynnyrin ääreltä, edesauttavat toisaalta joidenkin yksilöiden nopeaa uppoamista sinne. Naisen juomisen poikkeavuus ja juomiseen liittyvä stigma tekevät alkoholia runsaasti juovan naisen ja muiden naisten välisen raja-aidan korkeaksi. Paluu ”kunnon” naisen raikkauteen ja pullan leivontaan on vaikeaa. Juova nainen tuomitsee itsensä hyvin ankarasti ja leimautuu poikkeavaksi. Hän on poikkeava naisten joukossa. Koska miehet ovat enemmistönä juojien keskuudessa, nainen on poikkeava myös siellä. Naisten nopeampi alkoholisoituminen, johon hoitotutkimuksissa usein viitataan, saattaa selittyä osittain sosiaalisen leimautumisen nopeudella.

Juovan naisen ympäristö koostuu usein vielä enemmän juovista miehistä. Läheiset saattavat kyllä pyrkiä vaikuttamaan, mutta se voi olla tehotonta, jos varoittelija juo itsekin ja jos juomiseen liittyy monenlaisia tunne-elämän ristiriitoja. Myös ystäväpiirit valikoituvat juomisen perusteella. Riskijuojista suuri osa kuitenkin oppii hallitsemaan juomistaan suhteellisen hyvin tai raitistuu. Tämä ei kuitenkaan tapahdu ”itsestään”, vaan edellyttää pohdintaa, tiedostamista ja ratkaisuja. Haastatellut naiset osoittivat pohdintoillaan ja kokemuksillaan, miten suuret resurssit yksilöillä on auttaa itse itseään ja sitä kautta muita. Tätä prosessia kannattaisi myös yhteiskunnan avustaa entistä enemmän ja avoimemmin.

KIRJALLISUUS

Cheal, David: Family and the state of theory. London: Harvester Wheatsheaf, 1991

Cork, Margaret: Unohdetut lapset. Alkoholisti-vanhempien lapsia koskeva tutkimus. A-klinikkasäätiön julkaisu. Helsinki 1990

Dahlgren, Lena: Female alcoholics. IV. Marital situation and husbands. *Acta Psychiatrica Scandinavica* 59 (1979), 59–69

Heidensohn, Frances: *Women and crime*. London: Macmillan, 1985

Holmila, Marja: *Wives, husbands and alcohol. A study of informal drinking control within the family*. Helsinki: The Finnish Foundation for Alcohol Studies, 1988

Holmila, Marja: *Naiset jotka juovat. Tutkimus alkoholin suurkuluttajista. Julkaisematon käsikirjoitus* 1992

Jallinoja, Riitta: *Moderni elämä. Ajankuva ja käytäntö*. Rauma: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, 1991

Klingemann, Harald: The motivation for change from problem alcohol and heroin use. *British Journal of Addiction* 86 (1991), 727–744

Koski-Jännes, Anja: *Alcohol addiction and self-regulation. A controlled study on the effectiveness of a relapse prevention program for Finnish inpatient alcoholics*. Väitöskirjan käsikirjoitus. Helsinki 1991

Miller, Jean Baker: *Toward a new psychology of women*. Boston: Beacon Press, 1986

Orford, Jim & Velleman, Richard: *The environ-*

mental intergenerational transmission of alcohol problems: A comparison of two hypotheses. *British Journal of Medical Psychology* 64 (1991), 189–200

Room, Robin & Greenfield, Thomas & Weisner, Constance: "People who might have liked you to drink less": Changing responses to drinking by U.S. family members and friends, 1979–1990. *Contemporary Drug Problems* 1992 (painossa)

Saunders, John B. & Aasland, Olaf G.: WHO collaborative project on identification and treatment of persons with harmful alcohol consumption. Report of phase I. Development of a screening instrument. Geneva: WHO, 1987

Simpura, Jussi & Lahti, Marja-Leena: *Juomata-
pojen alueellinen vaihtelu Suomessa vuonna 1984*. *Alkoholipolitiikka* 53 (1988): 3, 114–121

Sulkunen, Irma: *Naisten järjestäytyminen ja kaksijakoinen kansalaisuus*. S. 157–175. Teoksessa: Alapuro, R. & al. (toim.): *Kansa liikkeessä*. Vaasa: Kirjayhtymä, 1987

Wilsnack, S. & Klassen, A. D. & Harris, T. T. & Wilsnack, R. W.: *Marital dissolution and women's drinking. Findings from a U.S. longitudinal survey*. A paper presented at the Kettil Bruun Society symposium "Alcohol, family and significant others", Helsinki 4.–8.3.1991.

ENGLISH SUMMARY

Marja Holmila: Heavy drinking as deviant behavior in women (Runsas juominen naisten poikkeavana käyttäytymisenä)

The purpose of the study was to gain insight into how women experience heavy drinking, what affects it and how they can influence this habit.

The data consists of two parts. First, a postal survey was conducted among the female population of the Helsinki region in the spring of 1990. Hazardous or risky drinking was measured with the AUDIT instrument. Secondly, 88 heavy drinking women who responded to the postal survey were interviewed using qualitative methodology.

A heavy drinker is at a kind of cross-roads. He or she has two alternatives: to learn to control drinking or to get deeper into trouble, maybe alcoholism.

Many factors in women's lives incline them towards moderate controlled drinking. One of these is the special female citizenship, the ideology and social role determining women's lives. The core of this citizenship is motherhood, private or social.

The factors that keep the majority of women at the outskirts of the drinking circles, are the same

as compel a minority towards just the opposite. The relative infrequency of women drinkers and the stigma attached to their drinking easily distance the heavy drinking woman from other women. Returning to the majority's way of life is difficult. A drinking woman judges herself very severely. She is deviant in two ways: among women, and among drinkers, where men dominate. The acknowledged speed with which women drinkers often develop alcoholism may be partly explained by how quickly they tend to be socially labelled.

The drinking woman's environment is often dominated by men who drink even more heavily. Although significant others may try to influence her drinking, this often proves ineffectual, particularly, if they drink themselves.

However, a great part of heavy drinkers eventually learn to control their drinking. This does not, however, happen "by itself", but often entails contemplation, recognizing the problems and alternative ways of life. The women interviewed showed great individual resources in helping themselves and through that, others. This type of self-help should be provided more support from society.

KEY WORDS:

Women, heavy drinking, social control of drinking, self-help